

Bharuch Nature Club

bharuch.nature.club@gmail.com

<https://www.facebook.com/BharuchNatureClub>

આ અંકનું વૃક્ષ

શિવલીંગી વૃક્ષ, કેનાસપતિ વૃક્ષ(Cannonball Tree)

નામ :

English : Cannon Ball Tree

Hindi: Nagaling, Tope gola

Kannada: Nagalingam

Marathi: Shivalingam

Bengali: Kaman gola

Tamil: Naagalingam

Botanical name: Couroupita guianensis

ભરૂચમાં વૃક્ષનું સ્થાન : નર્મદાનગર (Street No-35, GNFC Township)

કુદરતમાં જોવા મળતા કેટલાક સજીવો આશ્ચર્ય સર્જે તેવા હોય છે. કેનાસપતિ વૃક્ષ એનું સુંદર ઉદાહરણ છે. આમ તો આ વૃક્ષનું ઉદભવસ્થાન અમેરિકા ખંડનો દક્ષિણ કેરેબિયન વિસ્તાર અને એમેઝોન વિસ્તાર ગણાય છે પણ ભારતમાં લગભગ 3000 વર્ષોથી તેનું અસ્તિત્વ છે એમ વનસ્પતિશાસ્ત્રીઓ માને છે.

આ વૃક્ષ તેની સુંદરતા સાથે સાથે તેના વિચિત્રપણાને કારણે દુનિયાભરના વનસ્પતિ ઉદ્યાનોમાં જોવા મળે છે પણ ભારતમાં તે પવિત્ર મનાતું હોય ઘણા શિવ મંદિરોની આસપાસ પણ હોય છે છતાં પણ તે દુર્લભ વૃક્ષ (Rare tree) ગણાય છે અને ઘણા ઓછા લોકો તેના વિશે જાણકારી ધરાવે છે.

ગુજરાતમાં આ જાતિના જૂજ વૃક્ષો છે ત્યારે સદભાગ્યે ભરૂચમાં તે અસ્તિત્વ ધરાવે છે.

એનું વૈજ્ઞાનિક નામ Couroupita guianensis એ તેના શોધક એવા ફ્રેન્ચ વનસ્પતિશાસ્ત્રી J.F. Aublet દ્વારા અપાયેલું છે.

તેનું સામાન્ય અંગ્રેજી નામ તેના ફળોનો દેખાવ તો પગોળા જેવો હોવાના કારણે છે. આ વૃક્ષને માણસોની અવરજવરથી દૂર ઉગાડવામાં આવે છે કારણ કે તેના ફળો પાકીને આપમેળે પડે ત્યારે ગંભીર ઇજા કરી શકે એટલા વજનદાર હોય છે. વૃક્ષ પર ફળો પાકે ત્યારે દૂર રહેવું હિતાવહ છે.

તેની છાલ, પર્ણો, ફૂલ અને ફળ ને ઔષધિય ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે અને તે એંટિબેક્ટેરિયલ અને એંટીસેપ્ટિક ગુણધર્મો ધરાવે છે તેમ માનવામાં આવે છે.

આ વૃક્ષ શ્રીલંકા અને થાઇલેન્ડના બૌદ્ધ મંદિરોમાં પણ પવિત્રવૃક્ષ તરીકે ઉગાડેલું હોય છે. ભારતમાં તેને પવિત્ર ગણવામાં આવે છે કેમ કે તેના ફૂલની મધ્યમાં આવેલ પાંખડીએ નાગ જેવો આકાર ધારણ કરેલો હોય છે અને તે વચ્ચે આવેલા શિવલીંગ જેવા દેખાતા પૂકેસર ને શિવલીંગની જેમ ઢાંકી રાખતું હોવાથી શિવલીંગ જેવો આકાર ધારણ કરે છે.

Recent Events

Heronery Bird Watching was arranged by NCSC & BNC on 30-JUN-2013 near DSP Office area in Bharuch.

Bird Notes

અમલેશ્વરમાં ભારતીય રાખોડી કોયલ(Grey Bellied cuckoo):- છેલ્લા બે વર્ષથી રાખોડી કોયલનો અવાજ સાંભળતો હતો પણ જોવા મળતું ન હતું. ખુબ જ શરમાળ હોવા ને કારણે ખુબ ઝડપથી અદ્રશ્ય થતું હોવાથી નજરે ચડતું ના હતું. પણ ધરની પાસેના તળાવના કાંઠે મે મહિનાથી સપ્ટેમ્બર દરમિયાન સવારથી સાંજ સુધી તેનો અવાજ દર વર્ષે સાંભળતો હતો. જી.એન.એફ.સી ટાઉનશીપમાં મોરની ગણતરી દરમિયાન અવાજ સાંભળ્યો હતો પણ નજરે ન ચડ્યું. પણ તા.25/6/2013 ના રોજ તળાવના કાંઠે અવાજની ઠિશામાં છુપાઇને પીછે કરતા હાથ લાગ્યું. વાદળ છાયા હવામાનના કારણે સારી તસવીર ન મળી પણ નજરે જોવાનો મોકો મળ્યો. આ પક્ષી આપણા વગડામાં ઉનાળામાં આવે છે અને શિયાળો આવતા પહેલા કોયલની જેમ દક્ષિણના ગરમ પ્રદેશોમાં જતું હોવાથી અદ્રશ્ય થઇ જાય છે.

(Photo is available at facebook page of Bharuch Nature Club)

-નીતિન પી ભટ્ટ

I visited Kalka, Shimla, Sundarnagar, Kullu, Manali & Chandigarh in June-2013. During my visit I noted many birds and many of them very first time in my life. I saw Himalayan Bulbul everywhere there. Unfortunately, I didn't have camera ready when I was in good position. However, I kept enjoying by seeing the birds. Then, many other birds I saw were White-Capped Redstart, Streaked Laughing Thrush, Yellow-billed Blue Magpie, Blue Whistling Thrush, Grey Bushchat, Russet Sparrow, Spot-winged Tit and few I could not identify. I will write a report with some photos of the trip.

-Hiren Majithiya

આ અંકનું પક્ષી

દેયડ (Magpie Robin)

વર્ણન

દેયડ એ સોંગબર્ડ કુળનું એક પક્ષી છે જે પહેલા શ્વશ વર્ગમાં ગણવામાં આવતું હતું, પણ હવે તે માખીમાર વર્ગમાં ગણવામાં આવે છે. આ એક અનોખું કાળું-ધોળું પક્ષી છે જેની પૂંછડી મોટેભાગે ઉંચી રાખે છે. આ પક્ષી લગભગ આખા ભારતીય ઉપમહાદ્વિપમાં જોવા મળે છે. આકારમાં તે એકદમ યુરોપિયન રોબીન જેવી જ હોય છે પણ દેયડની પૂંછડી થોડી લાંબી હોય છે. તેની લંબાઈ લગભગ 18-20 સે.મી. જેટલી હોય છે. નરનો ઉપરનો ભાગ, ગળું અને માથું કાળું હોય છે. તેના ખભાના ભાગે સફેદ પટ્ટી હોય છે. માદા રાખોડી કાળી હોય છે. તે મોટેભાગે બગીચાઓમાં અને ખુલ્લા જંગલોમાં જોવા મળે છે.

દેયડ એ ગુજરાતનું શામા(ઇંદરાજ) પછીનું સૌથી સુદર ગાતુ પક્ષી ગણાય છે. પરંતુ શામા દક્ષિણ ગુજરાત ના પૂર્વપટ્ટીના ડાંગ જેવા જંગલોમા જ જોવા મળતુ હોય આપણા માટે દેયડ સૌથી સુદર ગાતુ પક્ષી કહી શકાય.

દેયડ એ બાંગ્લાદેશનું રાષ્ટ્રીય પક્ષી છે.

ખોરાક

તેઓ મોટેભાગે નાના જીવજંતુઓ પર નિર્ભર રહે છે. આ ઉપરાંત તેઓ ખુબ નાના ફળો અને અનાજના દાણાથી પણ કામ ચલાવી લે છે. જ્યારે તેઓ બચ્ચાઓને ખોરાક આપે છે ત્યારે મુખ્યત્વે જીવાંત અને ઈંચળોથી કામ ચલાવે છે. ઉડતા-ઉડતા જ હવામાં જીવાંત પકડવામાં તે ખુબ જ કુશળ હોય છે.

સંવનન

તેઓનો સંવનનકાળ મુખ્યત્વે માર્ચથી જુલાઈ સુધીનો હોય છે. સંવનન સમયે નર પોતાના પીંછા અને શરીર ફુલાવી માદાને આકર્ષિત કરે છે. તેઓ માળો બનાવવા માટે ઝાડના પોલાણો, દીવાલ કે મકાનના ગોખલા અને પોલાણો પસંદ કરે છે. આ ઉપરાંત, માણસો દ્વારા કૃત્રીમ રીતે બનાવેલ "નેસ્ટ બોક્ષ"નો ઉપયોગ પણ કરે છે.